Vidhyayana - ISSN 2454-8596
An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal
www.vidhyayanaejournal.org
Indexed in: ROAD & Google Scholar

મિશન મંગલમ યોજના અંતર્ગત ગુજરાતનાં સખીમંડળોને મળેલ આર્થિક સહાયનો અભ્યાસ

RINABEN HARISHBHAI GAMIT

Ph.D. Research Scholar,

Department of Economics,

Saurashtra University, Rajkot

સારાંશ:

આજેભારત સરકાર અને ગુજરાત સરકાર ગરીબ મહિલાઓને આર્થિક અને સામાજિક ધોરણે આગળ લાવવા માટે ઘણી બધી યોજનાઓ બહાર પાડીને મહિલાઓને સશક્તિકરણ કરવા માટે આર્થિક પ્રવૃત્તિ માટે બચત કરવા માટે અને લાભ પ્રાપ્ત થાય તે યોજનાઓ બહાર પાડે છે. મિશન મંગલમ યોજનાહેઠળસ્વ-સહાય જૂથોને આર્થિક અને સામાજિક રીતે આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ કરવા માટે ગુજરાત રાજ્ય સખીમંડળોને ભંડોળ રેવોલ્વીંગ ફંડ પૂરું પાડે છે. તે આ સંશોધનપેપરમાં રજૂઆત કરવામાં આવી છે.

મહત્વનાં શબ્દો: મિશન મંગલમ યોજના, સખીમંડળ, ગુજરાત રાજ્ય,રેવોલ્વીંગફંડ, આંકડાકીય માહિતીનો ઇતિહાસ

પ્રસ્તાવના:

મિશન મંગલમ યોજનાનો મુખ્ય હેતુઓ શહેરી અને ગ્રામીણ ગરીબ મહિલાઓને કુટુંબોને જૂથ અને સંગઠિત કરીસ્વ-રોજગારી માટે કૌશલ્ય વર્ધક તાલીમ પૂરી તેમજ અંગત બચત માટે પ્રાત્સાહિત તથા સખીમંડળનાં સભ્યોનો આંતરિક ધિરાણ કરી શકે અને આર્થિક જરૂરીયાત તેમજ સ્વ-નિર્ભર થાય તે હેતુ માટે સખીમંડળો સ્વ-સહાય જૂથ દ્વારા આર્થિક પ્રવૃત્તિ સાથે સાંકળી આંતરિક-બચતધિરાણની વ્યવસ્થા ઊભી થાય અને મજબુત કરવા માટે રેવોલ્વીંગ ફંડ બેંકોમાંથી આર્થિક સહાય અને ધિરાણ મળી રહે એવી રીતે આયોજન કરી રોજગારી પૂરી પાડવા માટે આ યોજનાનો લાભ મેળવી કુટુંબોને આર્થિક રીતે પગભર કરવાનાં હેતુથી સખીમંડળ દ્વારા આર્થિક જરૂરીયાતો આંતરિક ધિરાણ કરે છે.

આમ સખીમંડળછ માસ પૂર્ણ થનાર સખીમંડળોને બેંકો દ્વારા મુલ્યાંકન કરી ગ્રેડીંગ થયા બાદ ગ્રેડિંગ પાસ

Vidhyayana - ISSN 2454-8596
An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal
www.vidhyayanaejournal.org
Indexed in: ROAD & Google Scholar

થયેલ સખીમંડળને રેવોલ્વીંગ ફંડ અને બેંક ધિરાણ માટે પાત્ર બને છે. અને સંખીમંડળોને મળવાપાત્ર લાભ મળે એ કાર્યવાહી હાથ ધરવામાં આવે છે. જેથીઅહી ગુજરાતમાં સખીમંડળોનેમળવાપાત્રરેવોલ્વીંગ ફંડમાં મહિલાની સંખ્યા અને ભંડોળની રકમ છેલ્લા 10 વર્ષનાંઆંકડાઓનું પૃથ્થકરણ અને અર્થઘટન કરી તેમના આંકડાઓમાં આવેલ પરિવર્તનોનો આર્થિક અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો છે. આમ ગુજરાત રાજ્યમાં સંખીમંડળની સ્થાપના 2007ની આસપાસ થયેલી જોવા મળે છે. અનેGLPC(ગુજરાત લાઈલીહુડ પ્રમોશન કંપની લીમીટેડ) દ્વારાગુજરાતે 2009નાં રોજ પુરા થતા પાંચ વર્ષમાં 11.5%નો વિકાસ દર જવા મળ્યો હતો અને આર્થિક પ્રગતિ સાથે ગુજરાત રાજ્યમાં સર્વસમાવેશક સાથે 1લી મે 2010થી ગુજરાત સરકારે સકારાત્મક વિકાસલક્ષી તકોનો ઉપયોગ કરવા માટે મિશન મંગલમ યોજનાની જાહેરાત કરી હતી. પ્રસ્તુત સશોધન અભ્યાસમાં ગુજરાત રાજ્યનાં વિવિધ જિલ્લાઓમાંસંખીમંડળો ની મહિલાનીરેવોલ્વીંગ ફંડની સંખ્યા અને મળેલભંડોળની રકમનાં આંકડાઓમાં આવેલ પરિવર્તન અંગેનો અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવ્યો છે.

હેતુઓ:

1. મિશન મંગલમ યોજનાNRLMમાં રેવોલ્વીંગ ફંડમાં સખીમંડળની સંખ્યાનાં આંકડાકીય પરિવર્તનનો અભ્યાસ કરવો.
2. મિશન મંગલમ યોજનાNRLMમાં સ્વ સહાય જૂથોને પ્રાપ્ત થતું ભંડોળની આર્થિક સ્થિતિ તપાસવી.

સંશોધન પદ્ધતિ

પ્રસ્તુતસંશોધન વર્ણનાત્મક સંશોધન પદ્ધતિ પર આધારિત છે. અને ગૌણ માહિતીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. નમુના તરીકે ગુજરાત રાજ્યમાં સખીમંડળનીમહિલાઓની RFની સંખ્યાનીપસંદગી સહેતુક નમુના

Vidhyayana - ISSN 2454-8596
An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal
www.vidhyayanaejournal.org
Indexed in: ROAD & Google Scholar

પધ્ધતિથી કરવામાં આવી છે.

ગુજરાત રાજ્યમાં મિશનમંગલમ યોજના(NRLM) રેવોલ્વીંગ ફંડમાં સખીમંડળોનીઆંકડાકીય માહિતી

મહિલાઓને સામાજિક અને આર્થિક રીતે આગળ લાવવા અને ગરીબ મહિલાઓને ઉત્થાન કરવા માટે ભારત સરકાર અને ગુજરાત સરકાર વર્ષ 2007થી સખીમંડળ યોજનાને અમલમાં લાવી અનેસખીમંડળો માટે NRLM મિશન મંગલમ યોજના 2010માંGLPC (ગુજરાત લાઈવલીહુડ પ્રમોશન કંપની લીમીટેડ)દ્વારા NRLMનાં રિપોર્ટ અનુસાર ગુજરાતનાં જુદા જુદા જિલ્લામાં મળતું રેવોલ્વીંગ ફંડમાં સખીમંડળની સંખ્યા અને ભંડોળની રકમમાં આંકડકીય માહિતી આપવામાં આવી છે જેમાં કેવા ફેરફાર જોવા મળ્યા છે.તેમનો અભ્યાસ આ પ્રમાણે છે.

કોષ્ટક-1:જિલ્લાવાર અને વર્ષવાર રેવોલ્વીંગ ફંડ ધરાવતી સખીમંડળની સંખ્યાનું પ્રમાણ દર્શાવતો કોષ્ટક

જીલ્લો	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	કુલ
અમદાવાદ	653	244	615	429	405	431	285	148	70	0	3280
અમરેલી	213	94	441	501	1161	734	203	229	75	32	3683
આણંદ	296	58	850	545	565	555	223	108	107	103	3410
અરવલ્લી	426	733	786	613	586	355	250	116	9	43	3917
બનાસકાંઠા	216	177	627	582	466	850	683	232	31	163	4027
ભરૂચ	106	173	781	647	656	397	287	211	166	74	3498
ભાવનગર	33	84	280	251	309	93	114	110	156	193	1623
બોટાદ	70	96	308	235	200	91	59	102	38	47	1246
છોટા ઉદેપુર	203	335	1083	727	1194	364	415	184	210	14	4729

ડાંગ	0	0	253	111	124	175	78	107	76	0	924
દેવભૂમિ દ્વારકા	162	167	426	227	94	94	35	36	0	55	1296
દાહોદ	481	760	1516	993	1613	459	440	207	106	1	6576
ગાંધીનગર	32	26	171	217	288	227	30	90	40	0	1121
ગીર સોમનાથ	5	124	242	821	486	168	210	143	33	116	2348
જામનગર	169	163	873	565	265	555	247	83	149	130	3199
જુનાગઢ	12	9	204	142	226	306	129	184	79	15	1306
કચ્છ	47	272	360	351	358	436	363	187	64	19	2457
ખેડા	43	13	493	404	305	317	224	216	118	54	2187
મહેસાણા	49	39	1617	640	457	489	238	207	164	147	4047
મહીસાગર	38	95	421	287	219	501	378	263	214	52	2468
મોરબી	75	197	438	230	89	114	55	106	81	61	1446
નર્મદા	44	41	1049	528	499	257	203	97	67	0	2785
નવસારી	303	359	1858	1974	687	826	158	99	150	189	6603
પંચમહાલ	13	47	505	411	764	570	470	125	92	34	3031
પાટણ	169	72	748	468	566	625	473	214	194	57	3586
પોરબંદર	46	57	107	128	102	214	95	28	51	23	851
રાજકોટ	192	170	609	410	467	395	200	283	280	164	3170

સાબરકાંઠા	85	83	400	357	267	479	288	272	194	144	2569
સુરત	169	172	753	553	573	798	132	314	85	0	3549
સુરેન્દ્રનગર	60	93	337	395	815	879	407	252	127	124	3489
તાપી	253	224	1518	850	447	882	259	226	192	140	4991
વડોદરા	37	23	200	62	83	152	134	133	83	88	995
વલસાડ	371	368	1769	833	1013	741	249	163	52	123	5682
કુલ	**5071**	**5568**	**22638**	**16487**	**16349**	**14529**	**8014**	**5475**	**3553**	**2405**	**100089**

Source: nrlm.govt.in report

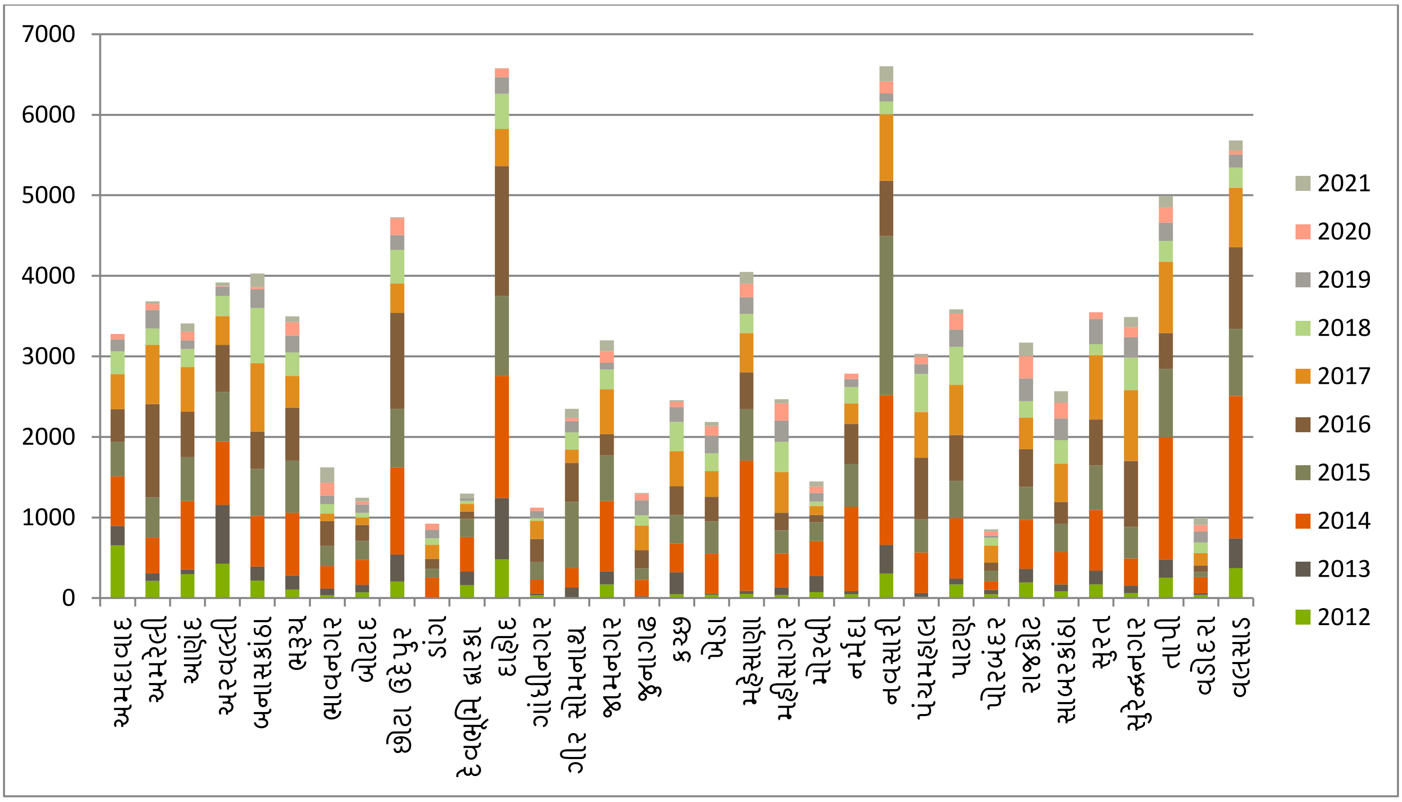

આલેખ-1:જિલ્લાવાર અને વર્ષવાર રેવોલ્વીંગ ફંડ ધરાવતી સખીમંડળની સંખ્યાનું પ્રમાણ દર્શાવતો સ્તંભાલેખ

Vidhyayana - ISSN 2454-8596
An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal
www.vidhyayanaejournal.org
Indexed in: ROAD & Google Scholar

ઉપરોક્ત કોષ્ટક અને ગ્રાફ પરથી જાણવા મળે છે કે વર્ષ 2012માં અમદાવાદ જિલ્લામાં રેવોલ્વીંગ ફંડ ધરાવતી સખીમંડળની સંખ્યા653 હતી, જ્યારે 2013માં દાહોદ 760, 2014માં નવસારી1858, 2015માં નવસારી 1974, 2016માં દાહોદ 1613, 2017માં તાપી 882, 2018માં ગાંધીનગર 30, 2019માં સુરત 314, 2020માં પોરબંદર 51 અને 2021માં ભાવનગર193 હતી. આમ, વર્ષ 2014 અને 2015ના અનુસંધાનમાં નવસારી જિલ્લામાં રેવોલ્વીંગ ફંડ ધરાવતી સખીમંડળની સંખ્યા3832 જોવા મળે છે જે સૌથી વધુ છે.

કોષ્ટક-2:વર્ષવાર સખીમંડળોને આપવામાં આવેલ ભંડોળની રકમ દર્શાવતું કોષ્ટક

જિલ્લો	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	કુલ રકમ
અમદાવાદ	3435000	1547000	4865000	310600	3625000	4699000	3448000	1829000	874000	0	24632600
અમરેલી	1227000	548000	3601000	3644000	11910000	8812000	2322000	2740000	1061000	423000	36288000
આણંદ	1807000	490000	9511000	5982000	7174000	7264000	3068000	2282000	1353000	134400	39065400
અરવલ્લી	2969000	7439000	8708000	6010000	5041000	5118000	3526000	1661000	135000	640000	41247000
બનાસકાંઠા	1862000	1554000	5946000	5940000	5029000	9713000	7999000	2757000	364000	1898000	43062000
ભરૂચ	603000	1140000	7015000	47920000	5182000	382300	2648000	2027000	1567000	875000	69359300
ભાવનગર	165000	434000	1706000	1629000	2356000	1099000	1186000	1546000	1788000	2132000	14041000
બોટાદ	507000	720000	2699000	2058000	2014000	1150000	706000	1230000	454000	564000	12102000
છોટાઉદેપુર	1689000	4555314	8088908	5447000	13296000	4268000	4860000	2206000	2512000	168000	47090222
ડાંગ	0	0	2344000	1219000	1358000	2420000	1051000	1413000	1038000	0	10843000

Vidhyayana - ISSN 2454-8596
An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal
www.vidhyayanaejournal.org
Indexed in: ROAD & Google Scholar

દેવભૂમિદ્વારકા	842000	89000	2296000	1209000	557000	76600	455000	532000	0	733000	6789600
દાહોદ	3896000	7679000	16029012	11342000	18467000	5483000	5412000	3242000	1276000	12000	72838012
ગાંધીનગર	210000	180000	1040000	1332000	1899000	2350000	300000	904000	448000	0	8663000
ગીરસોમનાથ	32000	994000	1672000	5551000	3782000	1574000	2402000	1703000	358000	134400	18202400
જામનગર	938000	860000	5957000	380000	1600000	3303000	2862000	939000	1733000	1516000	20088000
જુનાગઢ	100000	72000	1215000	902000	132000	1670000	827000	1895000	943000	178000	7934000
કચ્છ	405000	1447000	2950000	2147000	2695000	5557000	3822000	2339000	799000	252000	22413000
ખેડા	395000	112000	3984000	2558000	2196000	3433000	2327000	2329000	1268000	558000	19160000
મહેસાણા	627000	262000	10384000	4498000	4086000	5314000	2576000	2218000	1703000	1564000	33232000
મહીસાગર	261000	963000	4454000	3092000	2318000	5310000	4223000	2922000	2531000	624000	26698000
મોરબી	575000	1168000	2918000	2057000	811000	1185000	602000	1245000	918000	702000	12181000
નર્મદા	355000	404000	10107231	5564001	5545000	3442000	2567000	1303000	843000	0	30130232
નવસારી	2075000	2257000	16520000	2926000	7702000	11004000	2226000	1321000	2286000	2727000	51044000

Vidhyayana - ISSN 2454-8596
An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal
www.vidhyayanaejournal.org
Indexed in: ROAD & Google Scholar

પંચમહાલ	124000	519000	5228000	4830000	8777000	6764000	5444000	1493000	1105000	406000	34690000
પાટણ	107000	522000	5570000	3540000	5250000	6653000	5203000	2202000	2006000	594000	31647000
પોરબંદર	365000	330000	710000	890000	800000	2051000	835000	280000	510000	220000	6991000
રાજકોટ	1465000	136000	4709000	3358000	3970000	4088000	2664000	2855000	2800000	16400000	42445000
સાબરકાંઠા	545000	495000	3535000	3088000	232300	6202000	4035000	4015000	2787000	2134000	27068300
સુરત	1425000	1030000	6190000	4366000	5887000	8882000	1681000	4165000	1139000	0	34765000
સુરેન્દ્રનગર	340000	925000	3599000	4110000	9905000	12001000	5484000	3520000	1710000	1687000	43281000
તાપી	1725000	2097000	10204000	5910000	3618000	10521000	3057000	265800	2270000	1619000	41286800
વડોદરા	253000	211000	1262000	335000	632000	1479000	1549000	1510000	959000	1087000	9277000
વલસાડ	2390000	2237000	12066000	7043000	9158000	7985000	2783000	1808000	566000	1370000	47406000
કુલ	**33714000**	**43416314**	**187083151**	**161187601**	**157004300**	**161252900**	**94150000**	**64696800**	**42104000**	**41351800**	**985960866**

Source: nrlm.govt.in report

Vidhyayana - ISSN 2454-8596
An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal
www.vidhyayanaejournal.org
Indexed in: ROAD & Google Scholar

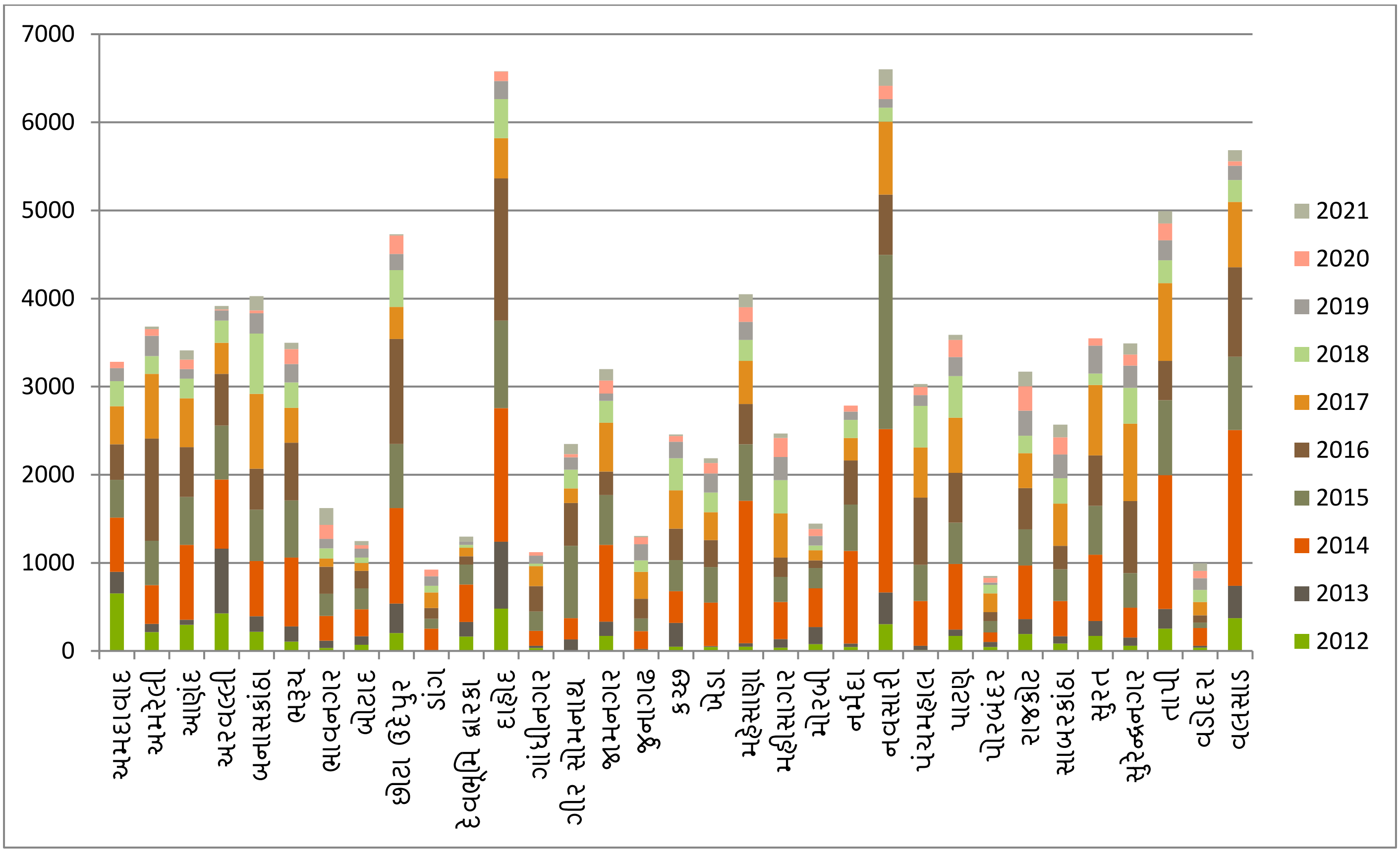

કોષ્ટક-2:વર્ષવાર સખીમંડળોને આપવામાં આવેલ ભંડોળની રકમ દર્શાવતું કોષ્ટક

ઉપરોક્ત કોષ્ટક અને ગ્રાફ પરથી ફલિત થાય મળે છે કે વર્ષ 2012માં સૌથી વધુ સખીમંડળોને આપવામાં આવેલ ભંડોળની રકમ38.96 લાખ દાહોદ જિલ્લાને મળી હતી. જ્યારે 2013માં દાહોદ 7.679 લાખ, 2014માં નવસારી16.52 લાખ, 2015માં ભરૂચ 47.92 લાખ, 2016માં દાહોદ 18.467 લાખ, 2017માં સુરેન્દ્રનગર 12 લાખ, 2018માં બનાસકાંઠા 79.99 લાખ, 2019માં સુરત 41.65 લાખ, 2020માં રાજકોટ 28 લાખ અને 2021માં રાજકોટ 1.64 કરોડ હતી. આમ, વર્ષ 2020 અને 2021ના આંકડાઓ પ્રમાણે રાજકોટ રેવોલ્વીંગ ફંડમાંથી સૌથી ભંડોળનો લાભ રૂ. 1.92 કરોડ જોવા મળે છે જે સૌથી વધુ છે.

તારણો

- વર્ષ 2012થી 2021 દરમિયાન મિશન મંગલમ યોજના અંતર્ગત ગુજરાતનાં સખીમંડળોને મળેલ આર્થિક સહાયમાં સૌથી વધુ આર્થીક સહાય લેનાર જિલ્લો રાજકોટ છે.
- વર્ષ 2012થી 2021NRLMમાં રેવોલ્વીંગ ફંડ ધરાવતા સખીમંડળો નવસારીમાં જોવા મળે છે.
- વર્ષ 2014 અને 2015માં નવસારી જિલ્લામાં રેવોલ્વીંગ ફંડ ધરાવતી સખીમંડળની સંખ્યાવધુ છે, જ્યારે આર્થિક લાભ મેળવવામાં 2014માં નવસારી અને 2015માં ભરૂચ જોવા મળે છે.

સંદર્ભસૂચિ:

- Nrlm.gov.in
- http://Glpc.co.in
- Ruraldev.gujarat.gov.in
- www.google.com